

VILNIAUS GEDIMINO
TECHNIKOS UNIVERSITETAS
VERSLO VADYBOS FAKULTETAS

Teisėkūra Teisės šaltiniai

TEISĖKŪROS SĄVOKA

- Teisėkūra – tai visuomenės ar įgaliotų valstybės institucijų veikla, kuria siekiama sukurti, pakeisti arba panaikinti teisės normas atsižvelgiant į visų visuomenės narių teisių ir teisėtų interesų apsaugos bei įgyvendinimo poreikius (A. Vaišvila).
- Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo 2 straipsnio 5 dalis: teisėkūra – procesas, apimantis teisėkūros iniciatyvos pareiškimą, teisės aktų projektų rengimą, teisės aktų priėmimą, pasirašymą ir skelbimą.

TEISĖKŪROS SUBJEKTAI

- **Teisėkūros subjektai:**
  - Tauta;
  - Kompetentingos valstybės institucijos ir pareigūnai;
  - Teismai.

TEISĖKŪROS SUBJEKTŲ KOMPETENCIJA

Kada ir koks teisėkūros subjektas yra įgaliotas reguliuoti visuomeninius santykius?

- Pagrindinis teisinis reguliavimas turi būti vykdomas įstatymais.
- Tik įstatymais gali būti nustatytas su žmogaus teisių ir laisvių turinio apibrėžimu ar jų įgyvendinimo garantijų įtvirtinimu susijęs teisinis reguliavimas;
- Pačioje Konstitucijoje nurodyti santykiai, kurie gali būti reguliuojami tik įstatymais:
  - Mokesčiai, kiti privalomi mokėjimai į valstybės biudžetą;
  - Socialinė parama;
  - Ūkinės veiklos reguliavimas, kiek tai susiję su esminių ūkinės veiklos sąlygų nustatymu, draudimais ir ribojimais, darančiais esminį poveikį ūkinei veiklai;
  - Savivaldybių funkcijos;

TEISĖKŪROS BŪDAI

- **Teisėkūros būdai:**
  - Originalioji kūryba:
    - tautos;
    - kompetentingų valstybės institucijų;
  - sankcionavimas;
  - ratifikavimas.

TEISĖKŪROS STADIJOS

- **Teisėkūros stadijos:**
  - **Teisėkūros iniciatyvos pareiškimas.**
  - **Teisės akto projekto parengimas.**
  - **Teisės akto priėmimas.**
  - **Teisės akto pasirašymas ir paskelbimas.**

TEISĖKŪROS PRINCIPAI 1

- Teisėkūros principai:

- Demokratinis.
- Teisėtumo.
- Profesionalumo.
- Socialinio kompromiso.
- Išsamumo.
- Daugumos.
- Ekonomiškumo.

TEISĖKŪROS PRINCIPAI 2

- Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatyme įtvirtinti teisėkūros principai:
  - 1) tikslingumo;
  - 2) Proporcingumo;
  - 3) pagarbos asmens teisėms ir laisvėms;
  - 4) atvirumo ir skaidrumo;
  - 5) efektyvumo;
  - 6) aiškumo;
  - 7) sistemiškumo.

TEISĖKŪROS JURIDINĖ TECHNIKA

- Teisėkūros juridinė technika – tai sistema kalbinių, loginių ir organizacinių priemonių bei procedūrų, kuriomis formuluojamos, aiškinamos ir struktūriškai išdėstomos teisės normos, rengiami, sudaromi, įforminami, išleidžiami, sisteminami, saugomi ir randami norminiai teisės aktai.
- Išorinio teisės aktų tvarkymo taisyklės:
  - Teisės aktas turi turėti išorinius rekvizitus, rodančius jo juridinę galią, reguliavimo objektą, galiojimo sritį ir kt.
- Teisės akto struktūros tvarkymo taisyklės:
  - Teisės akte turėtų būti suformuluojami teisės akto tikslai, teisės akto normos neturi reguliuoti skirtingų rūšių teisinių santykių ir kt.

TEISĖKŪROS JURIDINĖ TECHNIKA

- Reikalavimai teisės aktų kalbai.
  - Vartojamų terminų vienareikšmiškumas.
  - Teisės terminijos vienovė.
  - Teisės terminų pastovumas.
  - Teisės kalbos ekonomiškumas.

TEISĖS ŠALTINIAI

- **Sąvokos “teisės šaltinis” reikšmės:**
  - Teisės pažinimo šaltinis;
  - Veiksniai, kurie lemia teisės atsiradimą;
  - Visuotinai privalomos teisės normos;

TEISĖS ŠALTINIS FORMALIUOJU POŽIŪRIU

- Teisės forma (teisės šaltinis formaliaja prasme) – tai privalomo elgesio taisyklės išraiškos būdas, dėl kurio taisyklė tampa prieinama savo adresatui ir iš kurio paaikškėja jos juridinė galia – vieta kitų teisės normų hierarchijoje. Tai reiškia, kad teisės **formas sąvoka apima dokumentą**, kuriame teisės norma išreikšta, suformuluota, **ir kartu normos juridinę galią**, kuri priklauso nuo tą normą sukūrusio subjekto kompetencijos ir nuo teisėkūros procedūrų tipo.
- Teisės šaltinis = teisės forma.

TEISĖS ŠALTINIŲ RŪŠYS

- **Pirminiai teisės šaltiniai:**

- teisinis paprotys;
- norminis teisės aktas;
- tarptautinės sutartys;

Taip pat prie pirminių teisės šaltinių priskiriama:

- kitos teisinės sutartys;
- visuomeninių organizacijų norminiai aktai, išleisti su valstybės sankcija;
- teisiniai principai.

- **Netiesioginiai arba išvestiniai teisės šaltiniai:**

- teismo precedentas;
- teisės doktrina.

TEISINIS PAPROTYS

- Teisinis paprotys – teisės normų egzistavimo forma, kuri atsiranda kompetentingai valstybės institucijai arba piliečiams civiline sutartimi sankcionavus (patvirtinus) elgesio taisyklę, susiformavusią pačioje visuomenėje dėl ilgalaikio ir daugkartinio kartojimosi (A. Vaišvila).

TEISINIS PAPROTYS

- **Jungtinių Tautų Konvencija dėl tarptautinio perkių pirkimo – pardavimo sutarčių.**

9 straipsnis

(1) Šalys privalo laikytis bet kokio papročio, dėl kurio jos susitarė, ir praktikos, kurią jos nustatė tarpusavio santykiuose.

(2) Jeigu dėl kitko nebuvo susitarta, laikoma, kad šalys jų sutarčiai ar jos sudarymui numanė taikyti paprotį, apie kurį jos žinojo arba turėjo žinoti ir kuris tarptautinėje prekyboje plačiai žinomas ir jo nuolat laikosi šalys tokio tipo sutartyse atitinkamoje prekybos srityje.

NORMINIS TEISĖS AKTAS

- **Aktas** – bet koks valdžios institucijos ar jos darbuotojų veiksmas (veikimas, neveikimas), kuris tiesiogiai daro įtakos asmenų teisėms, laisvėms ir interesams (CK 6.271 str. 3 dalis).
- **Teisės aktas** – kompetentingos institucijos priimtas oficialus rašytinis dokumentas, sukeliantis teisines pasekmes.

NORMINIS TEISĖS AKTAS

- **Teisės aktų rūšys:**

- Administracinių bylų teisenos įstatymas:**

- **Norminis teisės aktas** - įstatymas, administracinis ar kitas teisės aktas, nustatantis elgesio taisykles, skirtas individualiais požymiais neapibūdintų subjektų grupei.
    - **Individualus teisės aktas** - vienkartinis teisės taikymo aktas, skirtas konkrečiam subjektui ar individualiais požymiais apibūdintų subjektų grupei.
    - Dar prie teisės aktų gali būti priskiriami **teisės aiškinimo aktai** – juos išleidžia teisės normas aiškinanti institucija.

NORMINIŲ TEISĖS AKTŲ RŪŠYS

- **Pagal vietą norminių teisės aktų hierarhijoje:**
  - **Įstatymai.** Tai norminis teisės aktas, priimtas aukščiausiosios atstovaujamosios valstybės institucijos ypatinga teisėtvarkos tvarka ir turintis aukščiausiąją teisinę galią ir reguliuojantis svarbiausius visuomeninius santykius, atsižvelgdamas į visų šalies gyventojų interesus ir poreikius.
  - **Pojstatyminiai teisės aktai.** Įstatymo nustatytais pagrindais ir tvarka kompetetingo organo priimtas teisės aktas. „Pojstatyminis aktas paprastai yra valdymo aktas. Juo realizuojamos įstatymo normos, tačiau toks teisės aktas negali pakeisti paties įstatymo ir sukurti naujų bendro pobūdžio teisės normų, kurios savo galia konkuruotų su įstatymo normomis. Jis yra įstatymo normų taikymo aktas nepriklausomai nuo to, ar tas aktas yra vienkartinio ar nuolatinio galiojimo (Konstitucinio teismo 1994-01-19 ir 1997-05-29 nutarimai).“

KONSTITUCIJA – PAGRINDINIS ĮSTATYMAS

- **Konstitucinio Teismo 2004-05-25 nutarimas.** „Konstitucija – tai aukščiausios teisinės galios aktas. Konstitucijoje atsispindi visuomenės sutartis – visų LR piliečių demokratiškai priimtas įsipareigojimas jų dabartinei ir būsimoms kartoms gyventi pagal Konstitucijoje įtvirtintas pamatines taisykles ir joms paklusti, idant būtų užtikrintas valdžios legitimumas, jos sprendimų teisėtumas, žmogaus teisės ir laisvės, idant visuomenėje būtų santarvė. Konstitucija <...> yra grindžiama universaliomis, nekvestionuojamomis vertybėmis – suvereniteto priklausymu Tautai, demokratija, žmogaus teisių ir laisvių pripažinimu bei jų gerbimu, pagarba teisei bei teisės viešpatavimu, valdžios galių ribojimu, valdžios įstaigų priederme tarnauti žmonėms ir atsakomybe visuomenei, pilietiškumu, teisingumu, atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės siekiu. <...> Priėmusi Konstituciją pilietinė Tauta pradėjo savo, kaip valstybinės bendruomenės, bendro gyvenimo norminį pagrindą ir įtvirtino valstybę kaip bendrą visos visuomenės gerį. <...> Konstitucija nubrėžia gaires visai teisės sistemai...”

NORMINIŲ TEISĖS AKTŲ GALIOJIMAS

- Visų norminių teisės aktų galiojimas apribotas:
  - Laike;
  - Erdvėje;
  - Asmenimis, kuriems jie skirti.

NORMINIŲ TEISĖS AKTŲ GALIOJIMAS LAIKE

- **Lietuvos Respublikos Konstitucijos 70 str.**

Seimo priimti įstatymai įsigalioja po to, kai juos pasirašo ir oficialiai paskelbia Lietuvos Respublikos Prezidentas, jeigu pačiais įstatymais nenustatoma vėlesnė įsigaliojimo diena. Kitus Seimo priimtus aktus ir Seimo statutą pasirašo Seimo Pirmininkas. Šie aktai įsigalioja kitą dieną po jų paskelbimo, jeigu pačiais aktais nenustatoma kita įsigaliojimo tvarka.

- **Įstatymas atgal negalioja (*lot. lex retro non agit*).**

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas: Vienas bendrųjų teisės principų yra tas, kad įstatymo leidėjo priimti ir paskelbti įstatymai galioja į ateitį ir neturi grįžtamosios galios (*lex retro non agit*). Įstatymo negaliojimo atgaline tvarka principas yra esminis teisės viešpatavimo principas, teisinės valstybės elementas. Šis teisės principas įtvirtintas Lietuvos Respublikos [Konstitucijoje](#). Reikalavimas, kad paskelbti įstatymai galiotų į ateitį ir neturėtų grįžtamosios galios, yra svarbi teisinio tikrumo sąlyga. Įstatymo negaliojimo atgaline tvarka principo praktinė reikšmė yra ta, kad įstatymai taikomi tiems faktams ir padariniams, kurie atsirado po šių įstatymų įsigaliojimo.

NORMINIŲ TEISĖS AKTŲ GALIOJIMAS ERDVĖJE

- Iš esmės kiekvienos valstybės norminiai teisės aktai galioja tos valstybės teritorijoje.
- Lietuvos valstybės teritorija apima:
  - » Valstybės sienomis apribotą sausumos teritoriją;
  - » Vidaus ir teritorinius vandenis (Baltijos jūroje – 12 jūrmylių nuo kranto);
  - » Oro erdvę virš sausumos ir vandenų teritorijos;
  - » Žemės gelmes;
  - » Lietuvos ambasadų teritorijas užsienyje;
  - » Laivus su Lietuvos vėliava neutraliuose vandenyse;
  - » Karo laivus su Lietuvos vėliava, kad ir kur jie bebūtų;
  - » Lietuvos skiriamaisiais ženklais pažymėtus orlaivius.

NORMINIŲ TEISĖS AKTŲ GALIOJIMAS ASMENIMS

- Bendra taisyklė: norminiai teisės aktai galioja visiems asmenims, kurie yra tų aktų galiojimo teritorijoje.
- Kai kurie norminiai teisės aktai gali būti skirti tik asmenų, gyventojų grupei.
- Norminiai teisės aktai negali būti taikomi atitinkamą imunitetą turintiems asmenims.

PIRMINIAI TEISĖS ŠALTINIAI (FORMOS). TEISĖS PRINCIPAI

- **Teisės principai** – tai pagrindinės teisės idėjos, vertybinės orientacijos, kurios nurodo, kaip konkrečiomis teisės normomis turi būti reguliuojami žmonių santykiai.
- Teisės principai nėra prasimanomi, o logiškai išvedami iš teisės esmės.

ANTRINIAI TEISĖS ŠALTINIAI (FORMOS).

- **Netiesioginiai teisės šaltiniai:**
  - Teisiniai precedentai;
  - Teisės doktrina.

TEISINIAI PRECEDENTAI

- **Teisinis precedentas** – tai valstybės institucijos, dažniausiai teismo, sprendimas, priimtas sprendžiant konkrečią teisinę bylą ir vėliau laikomas pavyzdžiu sprendžiant analogiškas (panašias) bylas.
- **Konstitucinio Teismo 2006-03-28 nutarimas Lietuvoje teisminiam precedentui suteikė oficialią reikšmę ir privalomą teisinę galią.**
- **Ypatingas teisės šaltinis – Konstitucinio Teismo aktai.**

TEISĖS DOKTRINA

- **Teisės doktrina.** Tai pozityviosios teisės interpretacija ir teismų praktikos analizė vadovėliuose, publikacijose, straipsniuose ir kt. mokslo darbuose. Ji veikia tiek teismų darbą, tiek ir įstatymų leidybą.
- **Teisės doktrinos svarba:**
  - teisės analizė;
  - objektyvumas;
  - lyginamasis metodas;
  - teisės aiškinimo, formulavimo taisyklės;
  - teisinis stabilumas.